

Varangu mõis

(Koeru kihelkond, Warrang)

- 1426 Varangu esmamainimine (Warrang tuleneb omanikust Wrangelist)
- 1671 eraldub Liigvallast.
- 1678 omanikuks H.von Boye.
- 1686 nimetatakse teenijate maja, ait-vankrikuuri, õllekoda, sauna, lauta, vesiveskit.
- 1785 – 1795 omanikuks Chisten von Krusenstern
- 1795 algab mõisa tõus, kui omanikuks saab Carl August von Berg, kes kavatses siia ehitada nooblimast nooblima mõisasüdame.
- 1798 Berg suri ja lesk müüs mõisa Liigvalla omanikule Gustav von Rehbinderile, kellel ka endal mõisa ehitamine pooleli. Mõlema hoone ehitamist juhtis üks Tartu tunnustatuim ehitusmeister Johann Heinrich Bartholomäus Walter. Hoonel on kompaktnel väliskuju, pehmelt vormitud varaklassitsistlik dekoor, kumerad fassaadinurgad. Fassaadil poolsambad, räästa all kogu ulatuses segmendikujulised pööninguaknad, teisel korrusel nurkades konsoolrõdud. Eripära on, et sammaste baasid ja kapiteelid, samuti karniisid, simsid, isegi sokli vooderdis, on tahatud peeneteralisest paekivist- kallis ja üliharv viimistlus üle Eesti (tavaliselt vormitud lubikrohvist). Eriti võluv on kogenud kiviraiduri tööna säilinud peaukse kohal paiknev viljavihust, sibirist ja rehast koosnev embleem – lüüriline sümbol.

Tähtsamad kõrvalhooned rõhutavad mõisasüdame esinduslikkust. Avarat eesväljakut raamib ühelt poolt poolsammaste ja laiade karniisidega kujundatud ait, teiselt samasugustes vormides tõllakuur. Mõisa muutis väärtuslikuks ka 5,3 ha suurune park, millest läänes asus selgeveeline Varangu paisjärv.

- 1832. a läks mõis abielu kaudu Varangu, Vorsti ja Kiltsi pärihärra Paul von Benckendorffi valdusse. Seda aega iseloomustavad suured peod, vastuvõttud, uhked jalutuskäigud.
- 1913.aastast oli omanikuks Nikolai von Schilling Liigvallast (abielus Anna Marie von Benckendorfiga). Temalt ka mõis riigistati.

1922 – 60. aastate keskel oli mõisahoones kool ja hoone säilis hästi.

Kuni 1974 kuulus mõis Järvamaa Metsamajandile ja lagunes jõudsalt.

1974 jäi mõis tühjaks ja lagunemine jätkus, vaatamata sellele, et Muinsuskaitse rahadega pandi uus katus.

Lõpuks ostis Varangu mõisa norralane Per Martin Tvensberg (endine Norra – Eesti Sõprusühingu esimees, antikvaar, alepõllunduse uurija). Maksnud mõisa eest 200 000 krooni, sai ta endale 2 milj krooni suuruse investeerimiskohustuse luua kultuurikeskus ja Eduard VIIRALTI muuseum valitsejamajja.

endale 2 milj krooni suuruse investeerimiskohustuse luua kultuurikeskus ja Eduard VIIRALTI muuseum valitsejamaja.

Valitsejamaja

- Valitsejamaja on arhailine 18. saj puithoone, mis jääb mõisa-ansamblist kõrvale, on lagunemas. Toodud kunagi lahtivõetuna Ao mõisast? See võib isegi tõsi olla, sest kunagisel restaureerimisel on avastatud palkidel kahekordse raiumise jälgi.
- Valitsejamajas oli [Eduard Viiralti](#) kodu aastatel 1909–1918.

Varangu allikala

- Varangu veekaitseala 34,5 ha kuulub eeskirjade järgi veesäilitusalasse, kus kaitsekorra põhimõtted on vastavuses hooldusreservaatidele kehtestatud nõuetele (Varangu Sinijallikad).
- Kaitseala lähisteles jäävad veel Varangu kriidukarjäär ja kápaliste kaitseala.

Aleksander von BENCKENDORFF (1783 - 1844)

Varangu mõisaga oli seotud Aleksander von Benckendorff (Paul von Benckendorffi vend), kes oli Vene riigitegelane ja Nikolai I sisepoliitika peamine teostaja. Tsaar Nikolai I (1796 - 1855 , keiser 1825 - 1855) kehtestas pärast dekabristide ülestõusu mahasurumist sõjaväelis-poliitilise diktatuuri ja tsensuurimääruse 1826.a. 579 dekabristi anti kohtu alla, 5 nende juhti lasti maha. Aleksander von Benckendorff- imperaatori kolmanda kantselei ülem ja zhandarmeeria sheff on Vene ajaloos teeninud kurja kuulsuse.

Sisepoliitikas tehti küll mõningaid järeleandmisi : riigitalupoegade reform 1837-41, kohuslastalupoegade määrus 1842, kuid need ei jõudnud talupoegadeni, tekitasid käärimisi, millele julm mahasuruja oligi krahv A. Benckendorff. Sel ajal võeti vastu ka Balti Eraõigusseadus, mis puudutas baltisakslasi, andis neile Baltimaadel rohkem õigusi.

1827.a ostis A. Von Benckendorff Keila-Joa mõisa selle kauni looduse pärast. 1830. a alustas mõisa ehitamist hoopis uuele kohale, et looduse ilu täielikult ära kasutada. Projekti loojaks oli noor Peterburi arhitekt Steckenschneider. 1833. a oli loss valmis ja seda külastas samal aastal ka keiser Nikolai I isiklikult. Aleksander von Benckendorff hukkus 1844 aastal Hiiumaa lähedal laevaõnnetuses.